

Високий ступінь непередбачуваності ситуації викликає задоволення від незвичного, неочікуваного, невинного або іронічно-саркастичного жарту.

У сучасних медійних, новинних текстах мовна гра стала оригінальною, поширеною зброєю, виконуючи розважальну й комічну функції. Уміле використання прийомів гри дає змогу мовцю дискредитувати особу, явище, роблячи його потворним, смішним. Це може бути потужним оцінним механізмом, спрямованим на оптимізацію інформаційного впливу на людину.

Маскуюча функція мовного жарту приховує зміст висловлюваного, допомагає обійти цензуру, ховаючись у такій грі.

Цей стилістичний прийом впливає на світосприйняття, є засобом реалізації ідеологічної функції засобів масової інформації, які щоденними новинними повідомленнями задають картину світу, цінності, приклад поведінки сучасної людини.

Список літератури

1. Германов В. Г. Вплив засобів масової інформації на підсвідомість: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2010. С. 18.
2. Лакомська І. В. Мовна гра в газетних заголовках. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2011. № 28. С. 227–232.
3. Пітерс Дж. Д. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Пер. з англ. А. Іщенко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2009. 302 с.
4. Третяк Н. Мовна гра як засіб комунікативного впливу на читача (на матеріалі ЗМІ). *Мова і суспільство. Збірник наукових праць*. Львів: Львівський нац. ун-т імені Івана Франка, 2012. Вип. 3. С. 309–314.

УДК 629.73(091)

Саппа М. М., д.с.н., професор

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна

ПЕРШІ ЛЬОТЧИЦІ УКРАЇНИ

Наприкінці жовтня 1928 р. щотижневий журнал «Всесвіт» навів на першій сторінці фотографію трьох дівчат і повідомив читачів: «Цими днями в Харкові відкрилася перша в Україні школа цивільної авіації. Термін навчання в школі розраховано на 6 місяців. На нашій фотографії 3 учениці школи, що незабаром стануть авіаторами. Зліва на право: Гренауер, Гризодубова та Белікова» [1]. (В тексті була помилка, справжнє прізвище дівчини – Грунауер). Через два тижні журнал знов згадав про авіашколу і навів декілька світлин: авієтки «Марс» у польоті, групи учльотів, легендарного полярного льотчика Бориса Чухновського з учльотами [2].

При відкритті школи цивільної авіації ТСОАВІАХІМу 4 листопада 1928 р. в столиці України відбувся багатолюдний мітинг, який відкрив Б. Чухновський. До школи було зачислено 30 учнів з 70 бажаючих. Чухновський поздоровив

учльотів з початком навчання і побажав їм успіхів у льотних справах [3, с.13-14].

Відомо, що перший випуск школи у 1929 р. налічував 16 осіб. Однією з них була Валентина Степанівна Гризодубова (1909-1993). Вона стала відомою своєму народові людиною, прожила довге і плідне життя, мало урядові нагороди, про неї написана книжка, декілька нарисів [3,4]. Отримавши у Харкові пілотське посвідчення, вона потім закінчила Пензенську школу льотчиків-інструкторів і працювала льотчиком-інструктором. У 1934 р. Гризодубову запросили в якості «пілота-агітатора» до агітаційної ескадрильї імені М. Горького, і вона у 1934-1935 роках стала дуже популярною у Радянському Союзі. Вона на літаку К-5М-22 (розробник К.А. Калінін, провідний конструктор Й.Г. Неман) під назвою «Орденоносна працівниця» разом зі своїм бортмеханіком Катериною Слобоженко тоді побували у багатьох містах і селах України, Білорусії, Башкирії, Киргизії, Закавказзя, літали над Паміром, Кабардино-Балкарією, Ферганською долиною, куди перевозили стахановців на спеціально організовані мітинги, вмовляли молодь йти в авіацію, катали на літаку ударників і комсомольців, збирали кошти на будівництво нових літаків, та й самі була своєрідними «експонатами виставки досягнень соціалізму».

Потім, освоюючи нову льотну техніку, В.С. Гризодубова встановила 5 жіночих світових рекордів на швидкість, висоту і дальність польоту на різних типах літаків. А у 1938 р. вона разом з П. Осипенко та М. Раскової здійснили на літаку АНТ-37 безпосадочний переліт Москва - Далекий Схід. Так льотчиці встановили у важких погодних умовах жіночий світовий рекорд дальності польоту (за 26 годин 29 хвилин подолана відстань у 6450 кілометрів), за що їм було присвоєно звання Героя Радянського Союзу, першим серед жінок.

У роки німецько-радянської війни В.Г. Гризодубова була командиром транспортного авіаційного полку, а потім – бомбардувального полку дальньої дії, вона особисто зробила близько двохсот бойових вильотів..

З 1946 року В.Г. Гризодубова - полковник запасу. Вона плідно працювала у різних державних установах, а у 1986 р. їй було присвоєне звання Героя Соціалістичної праці.

У Харкові на вулиці Мироносицькій, у будинку 54, кв. 2 в квартирі Гризодубових діє з 1972 р. Меморіальний музей-квартира сім'ї Гризодубових.

Щодо Катерини Адольфівни Грунауер (1908-2002), то її брат А.А. Грунауер – провідний український вчений, згадував: «вона деякий час навчалася в Харківській авіаційній школі разом з В.С. Гризодубовою. Бувала в будинку у Гризодубових на вул. Держинського (зараз вул. Мироносицька – М.С.), де батько Валентини Степанівни будував в сараї аеросані. У кабінку цих саней я й забрався, коли сестра захопила мене з собою в цей сарай. <...> Любов до авіації з'явилася у сестри в результаті спілкування з нашим дядьком Олександром Володимировичем Ляковським, який закінчив Качинську школу військових льотчиків у 1916 році і незабаром загинув при аварії літака. Закінчити льотну школу сестрі не вдалося - вона була виключена з неї (незважаючи на відмінні оцінки) як дочка офіцера російської армії» [5].

Однак ще до навчання у Харківській школі цивільної авіації К. Грунауер у 1927 р. у Криму в Коктебелі на горі Клемент'єва стала пілотом-планеристом. А у 1929 р. першою з жінок здає іспит на звання пілота-парителя [6]. У наступному році вона переїжджає в Москву і працює інструктором Московської планерної школи і начальником її льотної частини. Історики планерного спорту пишуть: «Терпіння і педагогічний талант, яким володіла Е.А. Грунауер, як згадують її сучасники, перетворювали курсантів школи в справжніх пілотів-парителів. Багато з її учнів стали льотчиками-випробувачами, героями Великої Вітчизняної війни» [7]. З відкриттям у Криму на горі Клемент'єва у 1931 р. Вищої льотної планерної школи (ВЛПШ) вона працює її інструктором [8].

У роки війни, коли Е.А. Грунауер з чотирма дітьми опинилася у Фергані, вона, працюючи шофером вантажівки, знаходила час займатися планеризмом з групою льотчиків [6].

Її молодший брат писав: «Діти Катерини Адольфівна вирости. Всі вони так чи інакше пов'язані з авіацією. Старший - Валентин - літав штурманом в цивільній авіації, потім перейшов на наземну роботу. Другий син - Климентій - полковник авіації, заслужений пілот СРСР. Третій син - Олександр - борт-інженер. Четвертий - Анатолій - працює в галузі авіаційної зв'язку.

Тепер в цій авіаційній родині вже й онуки мають звання пілотів. Це для них колись Катерина Адольфівна складала казки про те, як планери вчилися літати» [5].

Третя з дівчат, що поступили на навчання у Харківську авіашколу - Галина Белікова, згодом пішла з авіації, стала агрономом [3, с.13].

І ще одна льотчиця - молода робітниця з селища Буди на Харківщині Марія Петрівна Нестеренко (1910-1941), отримала пілотське посвідчення в Харківській школі цивільної авіації. У 1933 р. вона закінчила в Криму Качинську військову школу льотчиків і стала пілотом-винишувачем. Вона проходила службу в Україні, на Далекому Сході і у Москві. У 1936 р. М.П. Нестеренко була нагороджена орденами Червоної Зірки і Трудового Червоного Прапора «за особисті успіхи в оволодінні бойовою технікою і вміле керівництво підрозділами».

У історії авіації Нестеренко залишилася пам'ятною проведенням безпосадочного переліту з Хабаровська влітку 1940 р. на бомбардувальнику ДБ-3, що був названий «Україна». Перельот жіночого екіпажу у складі: перший пілот – М. П. Нестеренко, другий пілот – Марія Михальова, штурман – Ніна Русакова, планувався до Львова. Але він проходив у дуже складних метеорологічних умовах: гроза, сильний зустрічний вітер і обмерзання, при певних технічних проблемах. Було витрачено надмірно палива і командування з Москви розпорядилося припинити польот. Літак «Україна» приземлився в Кіровській області - льотчиці за 22,5 години подолали близько 7000 км. З якихсь й позараз невідомих причин цей політ був замовчаний керівництвом [9].

Марія Петрівна прожила дуже коротке життя. 24 червня 1941 р. був заарештований її чоловік генерал-майор авіації, Герой Радянського Союзу Павло Васильович Ричагов, через на два дні заарештували і майора М.П.

Нестеренко. Розстріляли їх 18 жовтня 1941 р. без суду за прямою вказівкою Л.П. Берія.

М.П. Нестеренко була реабілітована у 1988 р., П.В. Ричагов – у 1954 р.

Список літератури

1. Е.К. Пролетарки на крило. Всесвіт. 1928. № 44. С. 1.
2. Е.К. Фото. Всесвіт. 1928. № 46. С. 13, 15.
3. Панин А.С. Власть высоты. Х. : МТК-книга, 2008. 112 с.
4. Верзохин А. Командир полка. *Героини: очерки о женищинах-Героях Советского Союза*. М.: Политиздат, 1969. Вып. 1. 447 с.
5. Грунауэр А. Вся семья – авиаторы. Красное Знамя. 1988. 11 авг.
6. Лесина Н.П., Печерикина Л.П. Первые планеристки страны. Е.А. Грунауэр / Музей планеризма. Гора Клементьева: Путеводитель. Симферополь : Таврия, 1979. – 96 с.
7. Новикова Н., Смирнов В. Московская планерная школа. М. : РГАНТД. URL: <http://old.rgantd.ru/nauchnye-trudy-i-publikatsii/moskovskaya-planernaya-shkola.shtml>
8. Грунауэр Е.А., Новикова Н., Смирнов В. Из воспоминаний выпускницы Московской планерной школы: Москва 1987 г. *Московская планерная школа*. М. : РГАНТД. <http://old.rgantd.ru/nauchnye-trudy-i-publikatsii/moskovskaya-planernaya-shkola.shtml>
9. Усольцев В. Забытый перелёт «Украины»: Хабаровский экспресс. 2010. №48, №49.
10. Ваксберг А. Тайны октября 1941-го. Литературная газета. 1988. 20 апр.

УДК 81-13

Сіора В. В., викладач

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Кременчук, Україна

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПРИ НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В умовах сьогодення поняття «граматична компетентність» розглядають як вміння людини граматично правильно оформлювати свої усні і писемні висловлювання та мовлення інших, що ґрунтується на складній динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та граматичного усвідомлення.

На думку викладачів-словесників і науковців, основним засобом формування граматичної компетентності студентів є текст. Саме текст поєднує лексичні, морфологічні і синтаксичні компоненти, є основою для з'ясування, які саме мовні одиниці використовувати і які їх особливості; у мовленні – для передачі авторського задуму, оцінок, ставлення, розуміння. А перехід від спостереження над авторським текстом до побудови власних висловлювань